

נחלקו חכמים ורבי יהודה בדיון קבלת גט של נערה מאורסה, חכמים סוברים שהיא ואביה יכולים לקבל את הגט, ורבי יהודה סובר שרק אביה יכול לקבל גיטה.

ריש לקיש סובר שהמחלוקת בין חכמים לרבי יהודה בגירושין, היא גם מחלוקת לעניין קידושין. אך רבי יוחנן סובר שאין המחלוקת בקידושין אלא רק בגירושין. ובקידושין כולם סוברים שרק אביה מקבל קידושיה.

לאחר בירורה של הגמרא איך פרטי המשנה והברייתא מסתדרים לשיטת רבי יוחנן וריש לקיש. יש לשאול מדוע הגמרא שואל מאי טעמיה דרבי יוחנן? ולא שואלת מה טעמו של ריש לקיש! הגמרא בהמשך מספרת כיצד הכריעו בבית המדרש? וכך לשון הגמרא (שם מד):

ר' אסי לא על לבי מדרשא, אשכחיה לרבי זירא, אמר ליה: מאי אמור האידינא בי מדרשא? אמר ליה: אף אנא לא עייל, ר' אבין הוא דעייל ואמר: חברותא כולה כר' יוחנן, וצווח ריש לקיש כי כרוכיא "ויצאה..." והיתה", וליכא דאשגח ביה. אמר ליה: רבי אבין בר סמכא הוא? אמר ליה: אין, כמין ימא לטיגני הוא.

הגמרא מספרת שר' אסי ור' זירא לא היו בבית המדרש, ושמע רבי זירא מרבי אבין שכל החבורות בבית המדרש הסכימו לשיטת רבי יוחנן. אך ריש לקיש צווח (צועק) כציפור שיש היקש ברור "ויצאה..." והיתה" ע"כ יש להשוות בין דיני הגירושין והקידושין, וכמו שבגירושין בין היא בין אביה כך בקידושין בין היא בין אביה. אך מספרת הגמרא שלא קיבלו את דבריו. ויש לעיין מדוע לא קיבלו את ראייתו?

הגמרא מוסיפה שר' אסי בדק האם אפשר לסמוך על שמועתו של רבי אבין, וענה ר' זירא שכן, והביא משל לדייג שדג בים והמחבת נתונה בסמיכות לטיגון הדג (כך שמועתו הייתה מיד שיצא מבית המדרש, ועיי"ע בתוס' שהביאו ביאור אחר של ר"ח למשל). עולה מהמסופר, שהבית מדרש היה גועש על דבר אותה ההלכה, ויש לעיין בשורש המחלוקת.

מהר"י בירב (וכן בשיל"נ) מבאר מדוע לא קיבלו בני הישיבה את ראייתו של ריש לקיש, וכך לשונו (ד"ה צווח):

פי' והיינו טעמא דלא אשגחו ביה, משום דלא מדמיה לכל דבר ויצאה והיתה, דא"כ נימא מה יציאה בעל כרחו אף הויה בעל כרחו.

כלומר, קידושין נעשים לרצונה של הנערה ואביה, אך גירושין יכולים לבוא גם בעל כרחו. ולכן אין ללמוד מגירושין לקידושין לכל דבר ועניין (שהרי אי אפשר להשוות בין גירושין לקידושין בעניין בע"כ).

ומבאר בשו"ת ארץ צבי מהו יסוד ההבדל בין ר"ל לרבי יוחנן וזה לשונו (ח"א סי' יב):

כתב בספר שערי אורה טעם עפ"י סוד למה חטאת בעי צפון וכתב: א"כ בשלמי ציבור דל"ש טעם זה למה צריך צפון, ותיירץ היקישא הוא, **מבואר דעיקר הדבר צריך טעם למה הדין כן, והשאר שלמדים ממנו אי"צ טעם**, רק כיון דהם למדים ממנו יש להם קצת שוויו להמלמד ממילא אף על גב דל"ש טעם דהמלמד בהם ג"כ הדין בהם כן, **דהדין מתפשט מן המלמד אל הלמד** כמ"ש בספר כתר שם טוב בשם הקנה, דכל למד הוא התפשטות הארה מן המלמד אל הלמד, ה"נ שורש הדבר הוא בפרשה דכל ירידותיו בהשכמה ה', וזה צריך טעם, וכל ירידותיו הוא מצד ילפותא אף על גב דל"ש הטעם. ודע דזה להיפוך ממה שכתב הפנ"י (קידושין מ"ה), גבי צווח ר"ל כי כרוכיא ויצאה והיתה ולית דאשגח ב', וכתב דל"ש היקש רק היכא דהדין מגה"כ **אבל היכא דהדין במלמד מחמת טעם כשאין שייך טעם לא ילפינן**, ובשערי אורה מבואר להיפוך מן הקצה אל הקצה דא"צ שהלמד יהי' שייך בו הטעם.

כלומר, יסודו של ר"ל שאין חובה שיהיה טעם בכל העניינים בין שני נושאים המוקשים זה לזה. אלא יש צורך שהדבר העיקרי יהיה בו טעם, ושאר הדינים הנלמדים אין צריכים טעם. משום 'שהדין מתפשט מן המלמד אל הלמד'. כלומר, **עצם הדרשה משפיעה דינים נוספים** משום שגם **הטעם העקרי הנגלה הוא בגדר סימן אחד חיצוני מסיבה עמוקה יותר שמכילה הדרשה**.

אך לשיטת רבי יוחנן אין לומר כן, אלא בודאי הטעם הינו בגדר הסיבה, ולכן אם אין את הסיבה אזי אין להשוות בין הדינים. כלומר, בקבלת הקידושין יש רצון של האב והנערה ע"כ זיכתה התורה את האב בקידושיה, אך בגירושין יכולה הנערה להתגרש בעל כרחו (וכן בעל כרחו של האב) ע"כ יכולה גם הנערה לקבל את גיטה. עולה מדברי רבי יוחנן שרק שיש טעם וסיבה אפשר לחבר בין הדינים, אך אם אין טעם אי אפשר. אולי זאת הסיבה ששאלה הגמרא לטעמו של רבי יוחנן, ולא שאלה לטעמו של ריש לקיש- כי אין צורך בטעם אלא בהארת המלמד אל הלמד.

[בב"מ פד. מובא שריו"ח הינו מזרעו של יוסף המשולים לדגים המכוסים, ואולי שמועתו כאן נמשלה לדג הטמון במי הים אך אינו נשאר שם אלא גם נחשף החוצה. אולי הטעמים של הדינים אינם נשארים במי אלא יכולים להיחשף החוצה].